

VERPONDINGSKOHIER

VIERAKKER 1646

INLEIDING

In het midden van de 17e eeuw werden in Gelderland de zgn. verpondingskohieren samengesteld. De verpondingskohieren vormen door de gedetailleerde gegevens die er in voor komen een belangrijke bron voor een ieder die zich bezig houdt met plaatselijk historisch geografisch onderzoek. Men vindt bijvoorbeeld gegevens over huizen en boerderijen, grondbezit, grondgebruik, tienden etc. De verponding was een belasting op alle onroerende goederen waaruit inkomsten werden verkregen en was een vervanging van de schildschatting. In de verponding was verschuldigd de 6e penning (d.i. 1/6) van de belastbare pachtwaarde van de landerijen en hoeven en de 9e penning (of 1/9) van de belastbare huurwaarde van huizen en molens. De samenstelling van de verpondingskohieren in Gelderland heeft zich uitgestrekt over de jaren 1643 tot 1651. Bij het tot stand komen van het verpondingskohier speelden de buurmeesters en zettters een belangrijke rol. Zij kenden de plaatselijke situatie en stelden de kohieren in eerste aanleg samen voor hun eigen scholtambt of stad. De kohieren zijn zeer uitvoerig. Alle onroerende goederen met de namen van de eigenaars en pachters zijn er in opgesomd.

Voor huizen in de steden en voor huizen ten plattelande, die niet als bedrijfsgebouw voor de landbouw dienst deden, mocht voor onderhoud de 10e penning (10%) van de jaarlijkse huurwaarde afgetrokken worden. Voor huizen en bedrijfsgebouwen, die met het land als een geheel verpacht waren en 150 gulden of meer aan pacht opbrachten, mocht 12 gulden afgetrokken worden. Voor pachten lager dan 150 gulden was de aftrek 'naer advenant'. Dit kwam dus neer op een aftrek voor hoeven van 8% met een maximum van 12 gulden. Voor huizen met los land mocht alleen voor het huis een aftrek plaats hebben, nl. de bovengenoemde 10e penning. Het losse land moest voor de volle pachtwaarde worden aangeslagen. Voor molens mocht de 5e penning (20%) voor onderhoudskosten in rekening worden gebracht. Landerijen of huizen die de eigenaars zelf gebruikten werden getaxeerd op grond van pacht- of huurwaarde van andere, wel verpachte of verhuurde landerijen of huizen. Bij de taxatie werd het bedrag van de schatting bepaald in guldens, stuivers en penningen (1 gl.= 20 st. en 1 st.= 12 p.). Opgaven in andere munteenheden rekende men om. Een daalder werd gerekend op 30 stuivers of 1-10-0, een ggl. (goudgulden) meestal op 28 stuivers of 1-8-0, een kgl (carolusgulden) op 1½ gulden, een phg (philipsgulden) op 12 gulden en een schilt op 1-12-4.

Voor huizen en molens werden de belastbare waarden in de linker marge van het verpondingskohier vermeld. Voor hoeven (huis plus land) en los (bouw)land werden de bedragen in de rechter marge genoteerd.

Van het totaal uit de linker marge werd de 9e penning (1/9) berekend, van dat uit de rechter marge de 6e penning (1/6). Dit waren dan de bedragen die men moest betalen.

De pachten kunnen zijn 'vrij geld' voor de eigenaar of 'onvrij geld'. In het eerste geval droeg de pachter de grondlasten (de vroegere schildschatting). Bij 'onvrij geld' werden ze door de eigenaar zelf betaald.

Als de pachter de lasten droeg, moest volgens de instructie van 1649 het betreffende bedrag bij de pacht worden geteld, daar de pacht hierdoor namelijk in feite werd verhoogd. Dit is niet altijd gebeurd.

In het verpondingskohier vindt men ook informatie over de pacht die men in natura moest betalen: de zaadpacht of garfpacht. Bij de zaadpacht werd jaarlijks een vaste hoeveelheid

graan als pacht betaald. De garfpacht bestond uit levering in natura van een bepaald gedeelte van de jaarlijkse graanoogst. Een garf is een bos of schoof van het gemaaide graan. Deze garven werden in hokken opgezet (bij rogge telkens vier bij vier). Gast of garst is de benaming van zo'n hok.

De meest voorkomende garfpachten waren de:

1: Halfpacht. De helft van de opbrengst moest worden afgestaan aan de verpachter. Vaak leverde de verpachter dan echter de helft van het zaaigoed of ook wel de mest.

2: Zware garf of garf twee op vijf. Van de vijf garsten waren er twee voor de verpachter (d.w.z. 40%).

3: Derde garf of lichte garf. Van iedere drie garven was er een voor de verpachter (33 ⅓ %)

4: Vierde garf. Van iedere vier garven was er een voor de verpachter (25%).

Uit de kohieren met de getaxeerde pacht- en huurwaarden werden z.g. maancedulen - invorderingslijsten - samengesteld, waarin bij iedere post het verschuldigde bedrag (de 6e of 9e penning) vermeld werd. De inrichting hiervan is veel eenvoudiger dan die van de oorspronkelijke kohieren. De verschillende goederen werden niet zo nauwkeurig omschreven. In plaats van de vermelding van eigenaars en pachters en de belastbare waarde van de goederen vindt men vaak slechts een opgave van de namen van hen, die de belasting betalen moesten met het verschuldigde bedrag. Deze namen behoeven niet noodzakelijk die der eigenaren te zijn. Van kerkelijke goederen wordt waarschijnlijk niet zelden de naam van de rentmeester genoemd. Wanneer de pachter de verponding droeg, is vermoedelijk slechts zijn naam vermeld. In andere gevallen worden wel twee namen genoemd, waarbij die van de degene die de verponding betaalde voorop staat. Het is dan echter niet steeds duidelijk of dit de eigenaar dan wel de pachter is.

In het verpondingskohier vindt men ook informatie over de pacht die men in natura moest betalen: de garfpacht en zaadpacht. In de maancedulen vindt men daar vrijwel geen gegevens over. De schatting van de goederen, zoals deze bij de opzet van de verponding uitgevoerd werd, is een omvangrijk en langdurig werk geweest en in latere jaren heeft men zich dan ook niet gewaagd aan een volledige herziening. In het kwartier van de Veluwe heeft men de kohieren van de aanslag, de maancedulen, telkens samengesteld aan de hand van oude, waarbij slechts kleine wijzigingen werden aangebracht. Dit is ook te zien bij de maancedule van het ampt Voorst van 1662. Hierbij zijn slechts kleine aanvullingen en correcties over de jaren 1663 en 1664 toegevoegd. Wel was het de bedoeling nieuw gebouwde huizen en nieuw ontgonnen land ook in de verponding aan te slaan, maar dit is wat de landerijen betreft slechts zeer ten dele of in het geheel niet gebeurd.

Deze latere maancedulen geven dus niet de belastbare pacht- of huurwaarde zoals de kohieren van ca. 1650 wel doen, maar alleen de bedragen die in de verponding betaald moesten worden.

Gegeven ontleend aan:

H.K. Roessingh, 1968/1969. 'Hoe zijn de Gelderse verpondingskohieren uit het midden van de 17e eeuw ingericht.' In: *Bijdragen en Mededelingen 'Gelre'*, deel 63.

H.K. Roessingh, 1968/1969. 'Garfpacht, zaadpacht en geldpacht in Gelderland in de 17e en 18e eeuw.' In: *Bijdragen en Mededelingen 'Gelre'*, deel 63.

Buijschap Vierakker

Groenevelt, Valck cum suis, Tientbaer, Swaere W Gerve, an Gesaeij 11 mlr Hoflandt X Sch. Weidelandt 5 Koew. Gelpacht end 2 vercken 24 dlr. Opgaende Eyken Holt	88. 40.10.
Kleyn Lebbinck met het Ganseslach, Meijnt van Eyll, Tientbaer, swaere Gerve an Gesaeij 5 mlr Hoflandt X sch. Weijdelant 9 Koew. Gelpacht 24 dlr. Weinich opgaende Holt	40. 36.
Groote Lebbinck, Berent Abbinck, Tientbaer, twaere terve, an tesaeij 7 mlr. Hoflandt X sch, Weydelandt 10 Koew. Gelpacht voor 't geheel 120 gl Pondtschatting 7 gld 16 stv, opgaende holt.	127-16
Dat Velde, an 't huis te Hackfort, tientvrij, swaere Gerve, an Gesaeij 9 mlr Hoflandt X sch. Weydelandt 5 Koew. Gelpacht end 1 vercken 23 dlr Pondtschatting 10 gl 7 stv	45-7.
Dat Reve, Derck Broickinck, Tientbaer Swaere Gerve, an Gesaeij † 6 mlr 2 sch. Hoflandt 1 sch. X sch. X sp. Weydelandt 5 Koew. Gelpacht en 1 vercken 33 dlr. Opgaende holt end ackermael om de Kampe.	52. 49-10.
Op den Vrylinck camp, Jan Clocke, Tientbaer, Swaere Gerve an Gesaeij 1 mlr 1 sch.	10.
Mackink, Grootenhuis, Tientbaer, Swaere Gerve, an Gesaeij 13 mlr. Hoflandt 2 ½ Sch. Weydelandt 7 Koew. Gelpacht 50 dlr. Redelick ackermael.	104. 75.
Havelinck Lochteren, tientvrij, uitgesondert 2 ½ mlr, Swaere Gerve, an Gesaeij 14 mlr, Hoflandt X sch. Weydelandt 10 Koewei Gelpacht 50 dlr.	122-4-2 75.
Wissinck, Louwerman, Tientbaer, Swaere Gerve, an Gesaeij 13 mlr. Hoflandt 2 sch, X spint, Weydelandt 12 Koew. Gelpacht 40 dlr Redelick opgaende holt.	104. 60.
Dat Sooge Slach, Louwerman, omtrent 4 Koewei, met hart en weeck holt betrocken.	Memorie
Honnekinck, Reiner Swaefken, Tientbaer, Swaere Gerve, an Gesaeij 13 mlr, 2 sch. Hoflandt X sch, Weydelandt 11 Koew. Gelpacht 42 dlr, Opgaende holt end ackermael.	108. 63.
De Reevehorst, Weninck, 5 Koew, doet 19 dlr.	28-10.
De Lackteecke, Jan van Essen, 7 Koew geeft 100 gl.	100.
Dat Meckeveld, Willem van Galen, Tientbaer, an Gesaeij 3 mlr. Weydelant 3 Koew. Doet int geheel 28 dlr. Ackermael om de heggen.	42.
Vroijnck, Ruiters guet, Tientbaer, Sware Gerve, an Gesaeij 9 ½ mlr	76.
Den Hollandtschen Brinck, tientvrij, Swaere Gerve, an Gesaeij 4 mlr. Hoflandt X sch. Weydelandt 9 Koew. Den Hollandtschen Brinck 4 Koew. Geeft 110 gl. Opgaende holt	35-11. 110.
Den Uylenbroeck, Joost Bruggink, Tientbaer, Swaere Gerve an Gesaeij 1 ½ mlr	12.
Vrouw Duecken Uylenbroeck 2 Koew. In Groot Lebbinck angeslaegen	
Essinck, Reinier Swaefken, Tientbaer, an Gesaeij 5 mlr. Hoflandt 1 ½ sch, Weydelandt 2 Koew. Geeft in t'geheel 46 dlr. Een boscken ackermael.	69.
De Ruynhorst, Herman Becker, 5 Koew, getaxiert 24 dlr.	36.
Ilmerinck, Henrick van Apeldoorn, Tientbaer, Swaere Gerve, an Gesaeij 4 mlr 1 sch, Hoflandt X sch Doet in 't geheel 10 dlr. Hier is een half mlr uit verkoft en wordt gebruickt bij Gerrit Ploechman.	34. 15.
Bussers guet, Tientbaer, Swaere Gerve, an Gesaeij 2mlr, Hoflandt 1 ½ sch, Weydelandt 1 ½ Koew. Gelpacht 14 dlr. Weinich opgaende Holt.	16 21.
De Moelmate, Berent Abbinck, 5 Koew. Doet 48 dlr.	72.

Den Adel, Mentinck, Tientbaer, Swaere Gerve, an Gesaeij 2 ½ mlr.	20.
Mentinx halve groote Mate, 4 Koew. Getaxiert 22 dlr	33.
De andere helfte van de Groote Mate, Mentinck end Buinick 4 ½ koew, Geldpacht 24 dlr.	36
De Vroemedede, Mollenschot, 5 Koew, getaxiert 40 dlr	60.
Dat Rouwelandt, Jr van Loenen 2 Koew, getaxiert 24 gl.	24.
De Boschmate, Mollenschot 2 Koew. Getaxiert 18 dlr.	27.
De Beeckmate, Mollenschot, 5 Koew. doet 40 dlr.	60.
Klijn Ilmerinck, Jacob Smit, een herberge met den Hof 1 ½ sch. Doet in 't geheel 26 dlr, Weinich opgaende Holt.	39
Rasinx Saelstede, Captein den Ouden, Tientbaer, an Gesaeij 2 ½ mlr, Hoflandt X sch, 1 spint, Weydelandt 5 Koew. Doet voor 't geheel 60 dlr.	90.
Bussers Hacht, Apeldoorn, 2 Koew, getaxiert 8 dlr.	12.
De Coppelmate, Buinick, 8 Koew. Getaxiert 60 dlr.	90.
Den Nyencamp uit Raesinx guet, Mentinck, Tientbaer, Swaere Gerve an Gesaeij 2 mlr.	60.
Horstinx Hofstede, Lochteren, 3 sch Gesaeij, doet 13 dlr	19-10.
Snipmaeten, Albert Goycker, 3 Koew. doet 15 dlr.	22-10.
Borgerinck, Kreijnck, Tientbaer, Swaere Gerve, an Gesaeij 12 ½ mlr, Hoflandt 1 ½ Sch. Weydelandt 9 Koew. Gelpacht 40 dlr, Opgaende Holt op de Kempe.	100. 60.
Volckers Stede, Ruiters, Tientvrij, an Gesaeij 1 ½ mlr Hoflandt X spint, Weidelant 1 Koew. Doet in 't geheel 30 dlr.	45.
Stadtholder Langens Landt op 't Norden Tientbaer, Swaere Gerve, an Gesaeij 1mlr hoort onder Wissinck.	8.
De Veldercamp, Sent., Tientbaer, an Gesaeij 4 mlr. Geeft 5 mlr Roggen, 3 mlr Boekw.	36-5.
Cranenborchs Coppelmate, Peter Becker 3 ½ Koew. Doet 22 dlr.	33.
De Crommercamp met de Woeste end Mustebroeck, Kreyck tot Averlaer, tientvry, Swaere Gerve, an Gesaeij 7 1/2 mlr Hoflandt ½ schepel. Weydelandt 6 Koew. Gelpacht 16 dl. Jonck Ackermael.	68-13-1 24.
De Vondermate, Mentinck 3 Koew. Doet 18 dlr.	27.
De Boerlemate, Apeldoorn, 8 ½ Koew. Getaxiert 56 dlr.	84.
De Touwerie, BusHof, an gesaeij 2 ½ mlr. Doet 18 dlr Eenich Ackermael.	27.
Bugginck, Jan Lansinck, huis end Hof 1 sch. Doet 10 dlr	15.
Bosch Berents Hofstede, Hiddinck. Tientbaer, Swaere Gerve, an Gesaeij 2 mlr 3 sch. Hoflandt ½ sch. Weydelandt 6 Koew. Gelpacht 20 dlr.	30.
Lebbinck Slach tot 't Huis te Hackfort 3 koew, is onder 't guet te Have Kerckhave bij Hackfort angeslagen, wenich Ackermael	
Noch een ander Lebbinck Slach tot Hackfort, groot 2 Koew. Doet 6 dlr.	9.
Den Dystelweert, 't Capittel, 2 Koew. De Vrylinckmate, 't Capittel, 3 Koew Beijde Parcelen doen 30 dlr.	45.
Jan Cuypers Kempken, Gerrit Cuyper 2 Koew. Doet 14 Dlr.	21.
GrietenStede, huis, Hoflandt 2 sch, wordt onder Vroynck gebruickt.	
De Kleyne Geldert, Admans Clooster 4 Koew, doet 16 dlr.	24.
Het Hartogen Slegken, Buicker 4 Koew. De Bagemaekers Landekens in 2 stucken, Buicker 7 Koew. Doet 63 dlr.	94-10.
De Groote Muijssmate, Tientvrij, an Gesaeij 5 ½ mlr. Doet 34 dlr.	51.
De Graffelsmate, Mayoer Megen, Tientbaer, an Gesaeij 6 mlr.	48.
Den Eltert, Schipper Willem Willemsen, Tientbaer, Swaere Gerve, an Gesaeij 3 ½ mlr.	28.
Louwermans Hofstede, Huis end Hof, an Gesaeij 1 mlr, 3 sch. Doet in 't geheel 14 dlr.	21.
Den CloosterHof, Louwerman, an Gesaeij 2 ml. Doet 16 dlr. Opgaende Holt	24.

Moer ten Revestede, Gerrit Ploechman, huis end Hoflandt 1 ½ sch. Weydelandt 1 ½ Koew. 't Samen Tientbaer, getaxiert 14 dlr	21.
Jacob Smits Hofstede in 't Broeck, Tientbaer, an Gesaeij 1 mlr 1 sch. Doet in 't geheel 14 dlr. Weinich Holt.	21.
Platen Kempken, an Gesaeij 1 mlr, 1 sch. Wordt onder Groote Lebbinck gebruickt, end onder de selve pacht begrepen, Eenich Hegge Holt.	
Broeckslach, Buininck, Tientbaer, an Gesaeij 3 mlr en 2 sch, Hoflandt ½ sch, Weydelandt 6 Koew. Geeft voor Saeijlandt 5 mlr Rogge. 5 mlr Boekw. Geltpacht end 1 Vercken 25 dlr. Een afgevruchte Boschage.	44-5. 37-10.
Den Harden Camp, Willem Valck, tientvry, Swaere Gerve, an Gesaeij 4 mlr. Eenich Ackermael in een Boschken.	35-11.
De Esinck Mate, Capittel, 6 Koew. Doet 55 dlr	82-10.
Veeren Landeken, 1 koew, doet 6 dlr	9.
Warner Corenblex Hofstede, Tientbaer an Gesaeij 2 ml. Weidelandt 4 Koew. Doet in 't geheel 38 dlr.	57.
Obbekinx Hofstede, BosHof, Tientvrij, an Gesaeij 2 mlr, Weydelandt 2 Koew. Doet in 't geheel 25 dlr	37-10
Roschers Stede, Keppel, an Gesaeij 1 mlr, 1 sch. Hoflandt ½ sch. Een Weijdeken de Vuylemate 2 Koew Keppels Broecklandt 4 Koew. Geltpacht in 't geheel 40 dlr	60.
Hoog Heerle, Keppel, Tientbaer, Swaere Gaerve, an Gesaeij 4 mlr 2 sch. Hiervan heeft Rosscher 1 mlr 1 sch, de rest heeft Tonnis Remmersch.	36.
't Hoerninck, Keppel, an Gesaeij 1 mlr, 1 sch. Tientbaer Swaere Gerve.	10.
Den Dystelweert, Keppel, Tientbaer, Swaere Gerve, an Gesaeij 4 mlr.	32.
Cappellen Kempken, Tientbaer, Swaere Gerve, an Gesaeij 2 mlr.	16.
Romberts Stede, Keppel, huis, Hof, met Gerfkinckkamp 3 Koew. Geltpacht 25 dlr. Eeninch opgaende Holt.	37-10.
Nederhacht, Dorth. 3 Koew, getaxiert op 15 dlr.	22-10.
Een Weydelandt, Lubbert te Vent 2 koew, getaxiert op 7 dlr.	10-10.
Dat Meckevelten, Meijnt van Eyll, huis end Hoflandt an Gesaeij 3 sch. Geeft 10 dlr.	15
Groot end kleyne Gerfkinckmate, Keppel. 8 Koew. Doet 100 gl.	100.
De Lange Mate, Keppel, 4 ½ Koew. Getaxiert op 36 dlr.	54.
Landen tot de Havesaete Zuyrhuis, Tientvrij, Swaere Gerve, an Gesaeij 25 mlr, Hoflandt 2 ½ Sch. Weydelandt 18 Koew. Goet opgaende Holt end Ackermael. Henrick op Zuyrhuis bouwt hiervan 8 mlr. End 4 Koeweyde, end geeft voor dese 8 mlr en 4 Koew, met huis end Hof 75 dlr.	151-1-11. 112-10.
D'overige 14 Koew., getaxiert op 64 dlr.	96.
De Landerijen tot de Havesaete Mengerinck, Tientvrij, Swaere Gerve, an Gesaeij 10 mlr, Hoflandt 2 ½ Sch. Weydelandt 30 Koew. Hiervan heeft Michel op Borgerinck de Kleyne Coppelmate 3 ½ koeweyden end geeft daer voor 34 dlr.	88-17-7. 51.
De Vondercampen staet te noteren, dat d'helfte gebout worden en ongeveer 7 koew zijn. Die van de 30 mede moeten afgetrocken worden. Soodat de Huisman geeft voor de reste end 1 Vercken 103 gl.	103.
Tienden	
Dunsberch end Barners tiende, gnt de Hooge teinde getaxiert op 248 gl.	248.
De Landtschaps Tiende, genoemt de Leege tient, pandtholder Z. Ruchter. Getaxiert op 200 gl.	200.

Gerrit Groenevelt, Herman Hissinck end Roelof Honnikinck Setteren in Vierackeren, hebben bij Solemnelen Eede verklaert end behouden dat bij haer Weten uit dit Quoyer niet gelaeten, oock dat de groote end pachten van alle landen end tienden daer in aengetrocken oprechtelick hebben angeslaegen soo veel sij luiden hebben kunnen uitvorschen. Of na haer beste verstant oordelen ter presente van d' Heeren Commesarien. Actum den 2 Sept. 1646.

Summa van Vierackeren	5309-6-11.
------------------------------	-------------------